

Dôvodová správa

A. Všeobecná časť

Poslanec Národnej rady Slovenskej republiky Tomáš Valášek predkladá na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky návrh na vydanie zákona o príspevku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa.

Cieľom predkladaného návrhu je nanovo zadefinovať a nastaviť príspevok na starostlivosť, a to predĺžením nároku až do veku, kedy deti nastupujú na povinnú školskú dochádzku, navýšením jeho sumy na 350 eur a tiež zmena nároku na jeho poberanie, aby ho mohli využívať aj osoby, ktorým bolo poskytnuté dočasné útočisko. Za týmto účelom predkladateľ prichádza s novým návrhom zákona o „príspevku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa“, ktorý kombinuje súčasný príspevok na starostlivosť pre deti do troch rokov veku a podporu detí od troch rokov, ktoré už spravidla navštevujú materské školy až do ukončenia ich predprimárneho vzdelávania.

Účelom predkladaného návrhu je zvýšenie efektivity čerpania príspevku na starostlivosť, ktorý sa v súčasnej dobe čerpá veľmi málo, skoro až vôbec, a to najmä z dôvodu, že na Slovensku je zavedený aj rodičovský príspevok, na ktorý má nárok rodič každého dieťaťa do troch rokov veku (alebo do šiestich v prípade dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu dieťaťa) bez ohľadu na to, či rodič pracuje alebo nie. Podľa štatistiky Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny bol počet poberateľov príspevku na starostlivosť za mesiac december 2021 iba 255 osôb a vyplatená suma príspevku v hodnote 39 133 eur. Rodičovský príspevok v tomto mesiaci poberalo 157 486 poberateľov v celkovej sume 53 413 247 eur.¹ Tento obrovský nepomer v čerpaní oboch príspevkov je spôsobený dvomi faktormi:

1. Tým, že obidva príspevky sú určené pre rodičov detí do troch rokov, rodičia si vyberajú radšej rodičovský príspevok, keďže je buď v rovnakej sume ako príspevok na starostlivosť o dieťa (280 eur) alebo v prípade, že rodič pred poberaním rodičovského príspevku pracoval, má nárok na vyšší rodičovský príspevok v sume 383,80 eur (údaj platný pre rok 2022).
2. Rodičia, ktorí chodia do práce a potrebujú umiestniť svoje deti do jasli, v súčasnosti vo veľkej väčšine uhrádzajú túto starostlivosť práve z rodičovského príspevku, pretože nie sú administratívne zaťažení tak, ako by boli, keby túto starostlivosť hradili z príspevku na starostlivosť o dieťa, kde je nutné predložiť Úradu práce doklad o tom, že je rodič zamestnaný a tiež doklad o tom, v ktorom zariadení má umiestnené dieťa.

Z týchto dôvodov sa príspevok na starostlivosť o dieťa v súčasnosti čerpá minimálne a nie je vôbec využívaný. Navyše, tento príspevok je financovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho

¹ https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/socialne-veci-statistiky/2021/2020-socialne-davky.html?page_id=1060272

fond² a jeho čerpanie má byť ukončené v decembri 2022. Už teraz je zrejmé, že tieto finančné prostriedky, ktoré nezaťažujú štátny rozpočet, nebudú dočerpané, ale štát naopak míňa zhruba 53 mil. eur mesačne na výdavky spojené s vyplácaním rodičovského príspevku.

Zároveň tu máme už dlhodobý problém s nedostatkom miest v materských školách, ktorý je rovnako dlhodobo systémovo neriešený. Snaha pracujúcich rodičov umiestniť svoje deti v zariadeniach predprimárneho vzdelávania naráža na nedostatočné kapacity, alebo nefunkčné systémy podpory, ako napr. nedostatočná a neadekvátne rozmiestnená sieť verejných predškolských zariadení. Projekty na dobudovanie kapacít sú síce hlasno prezentované, ale v skutočnosti sú náročné na realizáciu, procesne zdĺhavé, zamerané na budovanie veľkokapacitných zariadení, ktoré sa výrazne predražujú a časovo predlžujú v procese výstavby a vo výsledku nie vždy prinesú adresnú podporu komunite, pre ktorú sú budované. Deklarované podporné nástroje nesmerujú adresne tam, kde ich rodiny s deťmi potrebujú. Neriešia problém dostupnosti služieb komplexne. Zamieravajú sa len na dobudovanie kapacít bez ohľadu na ich funkčnosť a dlhodobú udržateľnosť. Nerieši sa financovanie miesta dieťaťa v zariadení, len stavby budov a materiálne vybavenie.

To znamená, že absentuje systémová finančná podpora rodín s deťmi **od troch rokov**, teda práve v čase, keď deti spravidla nastupujú do materských škôl a rodičia ich často musia umiestňovať do súkromných škôlok, pretože v obecných škôlkach ich žiadosti z dôvodu nedostatku kapacít zamietajú. Súkromné materské školy sú finančne náročnejšie, pretože nie sú dotované štátom. Rodič tak zaplatí nemalé peniaze, a značne by mu pomohlo, ak by mohol mať aspoň časť týchto nákladov refundovaných práve cez príspevok, ktorý sa aktuálne nečerpá, pretože je limitovaný vekom 3 rokov dieťaťa. Najmä v období, keď sa enormne zvyšujú životné náklady vo všetkých oblastiach a teda aj náklady na zabezpečenie starostlivosti o deti v dôsledku zvýšenia vstupných a režijných nákladov.

V dôsledku vojnového konfliktu na Ukrajine a utečeneckej krízy zároveň v niektorých lokalitách extrémne narástol nápor na kapacitné a personálne zabezpečenie ranej starostlivosti a predprimárneho vzdelávania detí. Aktuálne pokusy Ministerstva školstva umožňujúce otvorenie „tried kdekoľvek“ deformujú prostredie, nevytvárajú širokú a udržateľnú podpornú bázu, pretože neriešia, z čoho by mal byť chod týchto „tried“ financovaný. Mnohé ukrajinské ženy, ktoré prišli a stále prichádzajú na Slovensko, chcú pracovať, ale buď si nemajú šancu nájsť pracovné miesto, pretože sa musia starať o svoje deti v predškolskom veku, alebo, keď si aj prácu nájdu, zisťujú, že

² NP Príspevok na starostlivosť o dieťa vo viac rozvinutom regióne v celkovej sume 16 998 207,95 eure a NP Príspevok na starostlivosť o dieťa v menej rozvinutom regióne v celkovej sume 29 000 000 eur

Zdroj: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/SSVaR/OKNPSZaSS/Opis_NP_PSD_MRR.pdf?fbclid=IwAR3UqY2Ise3zccxvgrBpgqVD1C-49cH-ScFa7zcucVO_EZRZhwjlm1m4yCw

https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/SSVaR/OKNPSZaSS/Opis_NP_PSD_VRR.pdf?fbclid=IwAR12J4dIGWOCHGALi25RoE-s34KvCYH0LyQDQvChdX2KGp392eqEdKtwR6o

nemajú kam svoje dieťa umiestniť. Je preto na mieste analyzovať a revidovať podporné systémy pre rodiny, ktoré máme dnes k dispozícii. Oveľa väčší počet rodín sa ocitol v situácii ohrozenia chudobou, sociálneho vylúčenia a podobne. Z tohto dôvodu je potrebné hľadať nástroje, ktoré slovenským aj ukrajinským rodinám rýchlo, procesne jednoducho a adresne pomôžu, budú motivujúce s potenciálom na vytvorenie udržateľného a odolného funkčného podporného prostredia pre všetky rodiny s deťmi.

Predkladaný návrh zákona o príspevku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa efektívne rieši všetky tieto situácie a je plne v súlade s Plánom obnovy (Slovenská republika sa zaviazala zvýšiť zaškolenosť detí a garantuje miesta v programoch predprimárneho vzdelávania), ako aj s krehujúcou sa Partnerskou dohodou (záväzok podpory programov predprimárneho vzdelávania a ranej starostlivosti, zosúlad'ovania rodinného a pracovného života, uľahčenia prístupu na trh práce pre rodičov malých detí).

Predkladateľ navrhuje, **aby sa podmienky čerpania príspevku upravili nasledovne:**

- a) predĺženie doby čerpania príspevku na dieťa **do nástupu na povinnú školskú dochádzku;**
- b) **možnosť čerpania všetkým rodičom, ktorí sa preukážu pracovným pomerom** (aj inej národnosti, aj osoby, ktorým bolo poskytnuté dočasné útočisko, aj na skrátený pracovný úväzok);
- c) aby bola **garantovaná a deklarovaná účasť dieťaťa na programe predprimárneho vzdelávania a programoch starostlivosti**, čerpanie bude umožnené v zariadeniach definovaných školským zákonom (§ 28 MŠ, § 1611 zariadenia predprimárneho vzdelávania) a v zariadeniach definovaných zákonom o sociálnych službách (podľa § 32a, 32b, ...);
- d) **návýšenie príspevku na maximálnu výšku 350 eur;**
- e) **oprávnenej osobe budú refundované len reálne uskutočnené výdavky a platby zariadeniu za poskytnuté služby ako refundácia nákladov na zabezpečenie účasti dieťaťa na programe predprimárneho vzdelávania;**
- g) možnosť prechodnej lehoty v dĺžke 3 mesiace po skončení rodičovskej dovolenky na preklopenie obdobia, ktoré je potrebné na efektívne hľadanie si práce, keďže kým rodič zabezpečuje starostlivosť o dieťa počas rodičovskej dovolenky, nemá vždy podmienky na to, aby si mohol prácu hľadať, obzvlášť v prípade jednorodičov. V súčasnej dobe dosiahnutím hranice 3 rokov veku dieťaťa prichádza aj o rodičovský príspevok a zostáva prakticky bez príjmu a akejkol'vek finančnej podpory od štátu;

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a inými zákonmi, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

B. Osobitná časť

K Čl. I

K § 1 [Predmet úpravy]

Navrhuje sa nanovo zdefinovať a nastaviť príspevok na starostlivosť, a to predĺžením nároku až do veku, kedy deti nastupujú na povinnú školskú dochádzku. Cieľom príspevku je pomôcť rodičom s výdavkami spojenými so zabezpečením starostlivosti o dieťa a predprimárneho vzdelávania dieťaťa v prípade, ak vykonávajú zárobkovú činnosť alebo plnia študijné povinnosti. Účelom príspevku je zároveň podporiť zamestnanosť a zamestnateľnosť rodičov, zlepšiť ich prístup na trh práce (aj zavedením prechodného 3-mesačného obdobia) a vytvoriť podmienky, ktoré im umožnia zosúladiť ich pracovný, osobný a rodinný život.

K § 2 [Predprimárne vzdelávanie]

V návrhu ustanovenia sa definujú právnické osoby a fyzické osoby, ktoré môžu poskytovať starostlivosť o dieťa, predprimárne vzdelávanie dieťaťa a prostredie, v ktorom sa tieto činnosti vykonávajú. Poskytovateľmi starostlivosti môže byť široká škála zariadení, napríklad materské školy, jasle, zariadenia sociálnych služieb, denné pobyty zriaďované občianskymi združeniami, napríklad materskými centrami alebo fyzickými osobami, ktoré poskytujú starostlivosť na základe živnostenského listu. Zariadenia môžu byť štátne aj neštátne (cirkevné alebo súkromné).

Starostlivosť môže dieťaťa poskytovať aj iná fyzická osoba, ktorá je s dieťaťom v príbuzenskom vzťahu, napríklad starý otec, sestra otca alebo matky dieťaťa prípadne iná rodine blízka osoba, pokiaľ nie je poberateľkou rodičovského príspevku a nezabezpečuje osobnú a riadnu starostlivosť o vlastné dieťa.

Navrhuje sa možnosť poskytovať za určitých okolností príspevok aj rodičovi, ktorý vykonáva zárobkovú činnosť a zároveň zabezpečuje starostlivosť o svoje dieťa sám, teda nevyužíva pri zabezpečení tejto starostlivosti iné právnické osoby alebo fyzické osoby. Ide predovšetkým o rodičov, ktorí vykonávajú prácu formou *home office* alebo na základe dohody o vykonaní práce, dohody o pracovnej činnosti alebo dohody o brigádnickej práci študentov. Do tejto skupiny rodičov patria aj tí, ktorí ako samostatne zárobkovo činné osoby alebo osoby vykonávajúce slobodné povolanie, zladia vykonávanie zárobkovej činnosti s poskytovaním osobnej starostlivosti o dieťa.

Výber poskytovateľa starostlivosti je vo výlučnej kompetencii rodiča, ktorý môže vziať do úvahy pri svojom rozhodovaní viaceré okolností, napríklad vek dieťaťa a jeho špecifické potreby, kvalitu a odbornosť poskytovanej starostlivosti, náklady na starostlivosť a dostupnosť jednotlivých subjektov.

K § 3 [Oprávnená osoba]

Oprávnená osoba na uplatnenie nároku na príspevok je rodič. V rovnakom postavení ako rodič je aj osoba, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe právoplatného rozhodnutia súdu.

V prípade zverenia dieťaťa do starostlivosti jednému z rodičov súdom je oprávnenou osobou rodič, ktorému je dieťa zverené. Oprávnená osoba si môže uplatniť nárok na príspevok na každé dieťa, ktoré spĺňa zákonné podmienky, pričom príspevok patrí na to isté dieťa za mesiac iba raz. Na to isté dieťa si môže uplatniť nárok na príspevok za kalendárny mesiac alebo jeho časť iba jeden z rodičov.

V prípade, ak rodinu tvoria rodičia, ktorí už majú dieťa z predchádzajúceho vzťahu a zároveň majú spoločné dieťa a tieto deti spĺňajú kritériá podľa § 1 ods. 1, nárok na príspevok na starostlivosť o dieťa si môže uplatniť každý z rodičov na „svoje“ dieťa a na spoločné jeden z nich po vzájomnej dohode.

K § 4 [Podmienky nároku na príspevok]

Navrhujú sa podmienky nároku na príspevok. Okrem trvalého pobytu alebo prechodného pobytu rodiča a dieťaťa na území Slovenskej republiky má nárok na príspevok aj osoba, ktorej bolo poskytnuté dočasné útočisko podľa osobitného predpisu. Poskytovanie príspevku je zároveň podmienené vykonávaním starostlivosti výlučne na území Slovenskej republiky. O príspevok môže požiadať rodič, ktorý vykonáva zárobkovú činnosť, študuje dennou formou na strednej škole, na vysokej škole alebo na doktorandskom štúdiu, a preto sa nemôže časť dňa starať o svoje dieťa osobne.

Zárobkovou činnosťou na účel tohto zákona sa rozumie činnosť, ktorá zakladá nárok na príjem zdaňovaný podľa § 5 a § 6 ods. 1, 2 a 5 zákona o dani z príjmov. Z hľadiska nároku na poskytovanie príspevku nie je dôležitý príjem oprávnenej osoby, ale vykonávanie zárobkovej činnosti. Za zárobkovú činnosť sa považuje aj náhrada príjmu a náhrada služobného platu.

Návrh zavádza aj prechodné obdobie 3 mesiacov po skončení poberania rodičovského príspevku alebo obdobného príspevku v cudzine. Pre účely tohto zákona sa toto obdobie považuje za zárobkovú činnosť, čím je splnená podmienka tohto nároku na výplatu príspevku. Jeho cieľom je podpora v kritickom období, kedy rodič stráca príjem v podobe rodičovského príspevku a zároveň nemal dostatočné možnosti na zabezpečenie svojej účasti na trhu práce, čo platí obzvlášť pre jednorodičov.

Nárok na príspevok na skôr narodené dieťa má aj matka, ktorá očakáva narodenie ďalšieho dieťaťa a v tejto súvislosti poberá nemocenskú dávku – materské, najdlhšie do šiestich týždňov odo dňa narodenia ďalšieho dieťaťa. Obdobie šiestich týždňov nadväzuje na zákon o sociálnom poistení,

podľa ktorého sa matka po pôrode môže vrátiť do pracovného procesu najskôr po uplynutí šesť týždňov od narodenia dieťaťa.

Návrh ustanovenia vylučuje poskytovanie príspevku na starostlivosť o dieťa za ten celý kalendárny mesiac, v ktorom jeden z rodičov dieťaťa alebo manžel rodiča dieťaťa poberá dávku nemocenského poistenia alebo zabezpečenia – materské, alebo štátnu sociálnu dávku – rodičovský príspevok, a to aj v prípade, ak by obdobné dávky boli vyplácané rodičovi z cudziny. Ak sú v rodine dve a viac detí vo veku do troch, resp. do šesť rokov veku a jeden z rodičov poberá materské alebo rodičovský príspevok, a tým zabezpečuje osobnú starostlivosť aspoň o jedno z týchto detí, druhý z rodičov nemá možnosť uplatniť si nárok na príspevok na starostlivosť o dieťa. Navrhované ustanovenie sa týka aj situácie, keď si jeden z rodičov spätne uplatní nárok na materské alebo na rodičovský príspevok a za toto obdobie už mal vyplatený príspevok na starostlivosť o dieťa.

K § 5 [Suma príspevku]

Navrhuje sa vyplácanie príspevku na starostlivosť o dieťa v jednej sume mesačne v závislosti od poskytovateľa starostlivosti a od výšky preukázaných výdavkov rodiča. Ak starostlivosť o dieťa rodič zabezpečil prostredníctvom právnickej osoby alebo fyzickej osoby podľa § 2 ods. 3 písm. a), až c), navrhuje sa poskytovať príspevok mesačne vo výške preukázaných výdavkov, najviac vo výške 350 eur; a najviac vo výške 200 eur, ak predprimárne vzdelávanie dieťaťa poskytuje poskytovateľ, ktorým je materská škola zaradená do siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky zriadená obcou alebo orgánom miestnej štátnej správy v školstve.

Ak zabezpečil rodič starostlivosť o dieťa poskytovateľom podľa § 2 ods. 3 písm. d) a e), navrhuje sa poskytovať príspevok vo výške 50 eur. Navrhovaná suma neplní úlohu odmeny za poskytovanú starostlivosť a vzdelávanie, ale predstavuje odhad nákladov, ktoré sú spojené so zabezpečením starostlivosti – napr. spotreba vody, elektriny, hygienických potrieb, cestovného rodiča alebo fyzickej osoby a iné. Navrhovaná suma sa poskytne aj v tom prípade, ak rodič zabezpečí starostlivosť o dieťa prostredníctvom blízkeho príbuzného, napr. starým rodičom.

K § 6 [Výplata príspevku]

Návrh ustanovuje platiteľa príspevku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa, ktorým je Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny príslušný podľa miesta trvalého pobytu oprávnenej osoby alebo podľa miesta prechodného pobytu osoby, či miesta dočasného útočiska osoby. Zároveň upravuje postup platiteľa pri vyplácaní príspevku, ktorého výška môže byť každý mesiac iná v závislosti od výdavkov rodiča a subjektu, ktorý v kalendárnom mesiaci poskytoval starostlivosť a vzdelávanie dieťaťa. Na základe preukázaných výdavkov platiteľ vypočíta výšku príspevku za príslušný kalendárny mesiac.

Ak za kalendárny mesiac alebo jeho časť mal rodič vyplatený rodičovský príspevok, navrhuje sa za tento mesiac nevyplatiť príspevok na predprimárne vzdelávanie dieťaťa.

Platiteľ umožňuje rodičovi uplatniť si nárok na príspevok aj za obdobie dlhšie ako jeden kalendárny mesiac, najdlhšie však za obdobie šesť po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov, a to predovšetkým z dôvodu zníženia administratívnej náročnosti spojenej s výkonom agendy.

Platiteľ umožňuje rodičovi zmeniť poskytovateľa starostlivosti o dieťa aj v priebehu kalendárneho mesiaca. Navrhuje sa, aby výška príspevku za tento mesiac závisela od toho, či k zmene poskytovateľa príde medzi právnickými osobami, medzi fyzickými osobami alebo medzi právnickou osobou a fyzickou osobou.

Príspevok je možné poukazovať na účet v banke alebo vyplácať v hotovosti napríklad prostredníctvom poštového okruhu. V prípade pochybností platiteľa o trvaní podmienok nároku na príspevok, môže platiteľ rozhodnúť o zastavení výplaty príspevku, prešetriť danú situáciu a následne rozhodnúť o obnove výplaty a doplatení príspevku za obdobie zastavenia jeho výplaty.

K § 7 [Zánik nároku]

Navrhuje sa šesťmesačná lehota na spätné uplatnenie nároku na príspevok na starostlivosť o dieťa. Zároveň sa navrhujú situácie zániku nároku na príspevok zo zákona.

K § 8 [Odňatie a vrátenie príspevku]

Navrhované ustanovenie upravuje postup platiteľa v prípade odňatia alebo vrátenia príspevku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa, a to spôsobom, ktorým sa postupuje aj pri poskytovaní štátnych sociálnych dávok určených rodinám s nezaopatrenými deťmi.

K § 9 [Konanie]

Navrhuje sa, aby platiteľ v konaní o nároku na príspevok na predprimárne vzdelávanie dieťaťa postupoval podľa zákona o správnom konaní s ustanovenými výnimkami.

Konanie sa začne na základe písomnej žiadosti oprávnenej osoby, pričom ustanovenie navrhuje, aké údaje o rodičovi, dieťati a poskytovateľovi starostlivosti a vzdelávania dieťaťa má žiadosť o príspevok obsahovať a zároveň ukladá platiteľovi, na aký účel môže spracúvať a sprístupňovať získané údaje v záujme ochrany týchto údajov.

Ustanovenie navrhuje, v ktorých prípadoch sa vydá písomné rozhodnutie.

K § 10 [Povinnosti oprávnenej osoby]

Ustanovujú sa povinnosti oprávnenej osoby, medzi ktoré patria najmä oznamovacie povinnosti a povinnosť preukázať výšku úhrady vynaloženú za poskytované predprimárne vzdelávanie.

K § 11 [Súčinnosť a spolupráca pri poskytovaní príspevku]

Návrhom ustanovenia sa zaväzujú rôzne vecne zainteresované inštitúcie k spolupráci s platiteľom príspevku za účelom kontroly trvania podmienok nároku na príspevok, jeho výšku a výplatu v záujme predchádzania jeho neoprávnenému vyplácaniu. Pri vykonávaní kontroly je platiteľ povinný o zistených skutočnostiach zachovávať mlčanlivosť, pokiaľ ním zistené skutočnosti neohrozujú život alebo zdravie občanov.

K § 12 [Prechodné ustanovenia]

Upravujú sa prechodné ustanovenia v dôsledku zrušenia zákona č. 561/2008 Z.z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

K § 13 [Zrušovacie ustanovenia]

Zrušuje sa zákon č. 561/2008 Z.z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorého znenia sa v novej podobe nahrádza týmto zákonom.

K Čl. II

S ohľadom na predpokladaný priebeh legislatívneho procesu sa navrhuje nadobudnutie účinnosti od 1. septembra 2022.